

НОРМАТИВНАТА БАЗА И ОРГАНИЗИРАНИЯТ ПАЗАР НА ДЪРВЕСИНА В БЪЛГАРИЯ

Симеон Елазаров, Ваня Хаджиева
Лесотехнически университет - София

Нормативната база е съвкупност от различни нормативни актове, които дефинират правовата рамка за действие на бизнеса в нашата страна. В същото време тя е и фундамента, които регламентира създаването и работата на националния организиран пазар на дървесина. В доклада се предлага работен подход за максимално точното адресиране на отделните постановки в различните закони и подзаконовни актове към конкретните пазарни форми и процедури на търгуване на дървесината в страната.

Ключови думи: пазар, закони, организиран пазар, дървесина
Key words: market, laws, organized market, timber

Въведение

Последното десетилетие от нашата нова история, премина под знака на реформата във всички сфери на обществения живот. Фундаменталната цел на реформата бе преминаването от централно-планова към пазарна икономика. Прехода е дълъг и сложен процес, в които трябваше да се промени нормативната база, като основополагащ регламент на отношенията между стопанските субекти, трябваше да се промени и техният статут (от държавна в частна собственост) и начин на поведение. В част от отрасли на икономиката, реформата и процеса на раздържавяване едва сега започват или дори още не са започнали (телекомуникации, енергетиката и др.), а в горско промишления сектор може да се твърди, че реформата е в сравнително напреднал етап, налице е апробирана и работеща нормативна база, а процеса на раздържавяване е във финален етап.

Цел, задачи и методи на изследването

Целта на изследването е да се анализира пазара на дървесина, в аспекта на нормативната база която го регламентира и да се проследи как тя се реализира в практиката при взаимоотношения между пазарните субекти.

Така формулираната цел, налага следната логика на разработката: От системата на организирания пазар да се дефинират отделните пазарни ешелони по веригата "местен-териториален-национален пазар", а от специализираната нормативната база да се извлекат конкретните пазарни форми отнасяни към отделните пазарни ешелони. Всичко това налага последователното изпълнението на няколко задачи:

- Сегментиране на пазара на дървесина в България;

- Дефиниране на нормативната база, регламентираща отделните елементи на организирания пазар на дървесина;

- Да се проследи как нормативната база пряко кореспондира с практиката.

За постигане на поставената цел и за изпълнение на набелязаните задачи са използвани системния, дедуктивния и технологичния подходи и методи.

Исторически преглед

Реформата в нашата страна започна в началото на 90-те години на XX век. В началото на промените беше смяната на държавно-политическата система, последва реформа на нормативната уредба, паралелно започна да се променя и статута на участниците в стопанския живот. Реформата на една държава е всеобхватен, изключително сложен и дълъг процес. Реформата в горския отрасъл стартира отначало с изявената политическа воля за раздържавяване в горския сектор¹. В началото на всяка реформа, както и на тази в горскопромишления сектор, е промяната на нормативната база, като основополагащ елемент при изграждането на новата рамка на бизнеса. Нормативната база е сложна и деликатна материя, която е възможно да се анализира от много и разнообразни страни. Разглеждайки нормативната база, като правен регламент, само юристите биха могли да се произнесат достатъчно компетентно, но не това е целта на тази разработка. Идеята тук е да се проследи как вече съществуващата нормативна база се отнася към практиката.

Теоретична постановка

Приемайки организирания пазар на дървесина за цел на реформата в горскопромишления комплекс, ще използваме подхода за неговата де

¹ Виж по подробно по този въпрос: Палигоров, Ив. и кол. (под ред.), Пазарът на дървесина в Република България, С., ИК. при ЛТУ, 2002 г., стр. 53.

композиция по технологично обособени ешалони.² Съгласно теоретичното ешалонизиране на организиран пазар на дървесина последният се разделя на три условни ешалона, за които трябва да направим уточнението, че те не се срещат в чист вид в практиката, а тяхното разграничаване има за цел да опрости сложната картина на организиран пазар и да го направи достъпен за научния анализ и синтез. Пазарното ешалонизиране декомпозира пазара на стратегически суровини, в конкретния случай на дървесина, в три пазарни ешалона по веригата – "местен-териториален-национален пазар".

Организиран пазар е сложна система от пазарни отношения, между различни стопански субекти. Отношенията между тях основно се регламентират от нормативната база, която дефинира "правилата на играта". Нормативната база дава правната рамка за действие на бизнеса. Организиран пазар е съвкупност от различни пазарни елементи/сегменти, разглеждан от позициите на системния подход, организиран пазар е непрекъснатата верига от взаимосвързани елементи, които трябва да работят в синхрон за да може системата да реализира всички свои функции на пазарен механизъм, по веригата "местен – териториален – национален" пазари.

Целта на този материал е да разгледа организиран пазар на дървесина в националната държава, условно отделяйки я от останалия свят, приемайки че взаимоотношенията ѝ с него са еквивалентни, т.е. "колкото дава-толкова взема". Поради тази причина ще ограничим изследването на национално ниво и обект на внимание ще бъде съответната нормативна база, която го регламентира, без да включваме европейското законодателство.

За целите на анализа, възприемайки постановките на технологичния подход, ще се опитаме да адресираме статичните законови норми към конкретните пазарни форми, като отчитаме факта че нормативната база е съвкупност от изисквания, залегнали в законовите и подзаконовите актове регулиращи конкретната дейност в съответен отрасъл. Това налага да разгледаме нормативната база, в релацията "обща – специфична".

Общата нормативна база дава пазарната концепция, дефинира законовата рамка на бизнеса, докато в специализираната нормативна база се дешифрират конкретните правила и изискванията към пазарните субекти цялостната процедура на търгуване, точните пазарни форми и детайлите на търговските процедури. Целта на това разгранича-

ване е да се акцентира върху няколко специфични, тясно профилирани нормативни документа и по-конкретно, върху практическото им приложение. Тези специфични нормативни актове дават формата за функциониране на пазара на дървесина. Тоест от гледна точка на материята, заложен в законите от общата група да се проверят практическите постановки, залегнали в специализираната нормативна база.

В групата на **общата нормативна база** се включват всички нормативни актове, които дефинират най-общата рамка за действието на бизнеса в нашата страна, в т.ч. и в горскопромишления отрасъл. В тази група се включват: Конституция на Република България, Търговския закон, Закон за горите, Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за кооперациите, Закона за обществените поръчки, Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от земеделския фондот 25 ноември 1997 г. и т.н.

Групата на специализираната нормативна база обхваща няколко нормативни акта, в конкретния случай обект на тази разработка са два от тях:

- Постановление №153 на МС от 30.06.2002г., Закон за стоковите борси и тържищата от 24.04.2001 г. и Закона за горите от 29.12.1997 г., изм. и доп., от 18.02.2003 г.

Това разделение на нормативната база е условно за целите на анализа, тъй като спецификата на нормативната база, не позволява един нормативен акт безусловно да се позиционира в една от двете групи. Един закон едновременно може да бъде отнесен и към двете групи, защото може да има отношение както към общата рамка на бизнеса, така и към конкретните търговски процедури и техните детайли.

Резултати и коментари

Нормативната база постановява различни пазарни форми, които биха могли да се адресират според своите специфични характеристики към различните пазарни ешелони в следната последователност, показана на фигура 1.

На фигура 1 е показано как от практико – приложен аспект, нормативната база регламентира отделните елементи на организиран пазар на дървесина в нашата страна.

Различните нормативни актове дефинират, разнообразните пазарни сегменти, а също така и конкретните форми на съществуване на пазарите.

Изреждането на дълъг списък от променени нормативни актове, не би било много полезно, а и каква полза би имало от това, като такъв списък

2 Виж по подробно по този въпрос: Хаджиева В. Организиран пазар на дървесина в България, публикуван в същия брой.

Фигура №1

може да се намери във всеки сборник със закони. По-интересно би било да се види как специфичната нормативна база, постановява различни пазарни форми за различните пазарни сегменти.

Местният пазар на дървесина в страната, се регламентира от общата нормативна база, която дава общия регламент за функционирането на тази група пазари. Специализираната нормативна база (Постановление №153 на МС и Закон за горите) определя конкретните търговски процедури които да се прилагат на това първично пазарно ниво. В нашата страна те са три - търг, конкурс и концесия.

Това са три сравнително нови пазарни процедури, които се прилагат от скоро в нашата практика. При тях преди същинското търгуване на дървесината се прави предварителен подбор на евентуалните пазарни контрагенти, поставят се определени изисквания, които трябва да се покрият и едва след това заинтересованите пазарни субекти се допускат до същинското пазарно търгуване.

Търгът и конкурсът са вече сравнително познати пазарни процедури в нашата страна, защото се прилагат активно от 1992 г., когато започнаха първите пробни търгове в отрасъла.⁴ **Концесията** е

3 Виж: Палигоров, Ив. и кол. (под ред.), Пазарът на дървесина в Република България, С., ИК. при ЛТУ, 2002 г.

4 Виж: Палигоров, Ив. и кол. Изследване изменението на пазарната цена на едрата висококачествена обла дървесина на територията на УОСГ - Юндола, сп. "Управление и устойчиво развитие", бр. 3-4/2000 г., стр. 154-161

5 Виж: Елазаров С., В. Хаджиева., Откритите процедури и малкия бизнес.-сп. "Управление и устойчиво развитие", изд-е на ЛТУ, С, бр. 1-2 от 2002 г., с. 31-43

най-рядко използваната търговска форма, която представлява отдаване на права за дълготрайно ползване на определен специфичен ресурс. Тази пазарна форма ще става все популярна особено след последните промени в нормативната база.

Териториалният пазар също попада под действието на общата нормативна база, а детайлите на неговото функциониране се постановяват основно от специализираната нормативна база-Закон за стоковите борси и тържищата и Закона за горите. На този пазарен ешалон търговските отношения между пазарните субекти се реализират посредством три пазарни форми-**стоковата борса, стоковото тържище и аукцион**. Стоковата борса като пазарна форма у нас е позната от 1991 г., когато е възстановена борсовата търговия в България.⁶ През последните години стоковите тържища в нашата страна придобиха широка популярност. Особено разпространени през последните 3-4 години са плодово-зеленчуковите тържища както и тържищата за живи животни. Факт е че при търговията с дървесина, тази форма за среща между търсене и предлагане все още не се радва на положително отношение и популярност сред пазарните участници. През последните няколко години бяха правени опити за създаването на специализирано стоково тържище за търговия с дървесина, но поради редица субективни и обективни причини тези опити не се увенчаха с желанния резултат. Аукционът е организирана публична продажба на стоки на купувач, които е предложил най-висока цена в условията на пряка конкуренция с други потенциални купувачи.⁷

Националният пазар, също се дефинира основно от Закон за стоковите борси и тържищата, който постановява като форма за търговия срочна-

та стокова борса, мострените панаири и търговските изложения. Срочната стокова борса е най-съвършената форма на среща между пазарните субекти, само тази търговска процедура позволява на пазарните участници да постигнат истинската равновесна, реалната пазарна цена на суровината (дървесината), както и да прогнозираят сравнително точно цената ѝ за точно определен бъдещ момент.⁸ Мострените панаири и търговските изложения са другите пазарни форми, които нормативната база регламентира за този пазарен ешелон. Тези две пазарни форми са комбинация между активен маркетинг и предварително договаряне на бъдещи дейности и резултати от тях. Функцията на този пазарен ешелон е да дава на пазарните участници възможност за финансово обосноваване на бизнес-планове си и за непрекъснатата им актуализация, чрез прогнозиране на дейността им за определен бъдещ период.

Заклучение

На съвременния етап на обществено развитие пазарът е сложна система от разнопосочни и разнообразни пазарни отношения, които се регламентират от нормативната база. По пътя на реформата, която е избрала нашата страна има много стъпки и етапи, които трябва да се преминат. Организираният пазар на дървесина представлява сложна система от пазарни отношения, в която различните пазарни ешелони се дефинират от различни нормативни актове. Нормативната база е основополагащия елемент на обществено – "икономическите взаимоотношения, а релацията нормативна база-пазар" дава основата за функционирането на този стратегически отрасъл.

THE LEGISLATIVE BASE AND THE ORGANIZED TIMBER MARKET IN BULGARIA

Simeon Elazarov, Vanya Hadjieva
University of Forestry - Sofia, Bulgaria

ABSTRACT

The laws are the base, which made business frame for our country. In that material we are try to find connection between the low frame and specific markets form for trading whit timber.

6 Виж: Елазаров С., В. Хаджиева., Търговията с дървесина на Софийска стокова борса.-сп. "Управление и устойчиво развитие", изд-е на ЛТУ, С, бр. 3-4 от 2002 г., с. 111-118

7 Виж: Елазаров С., В. Хаджиева., Откритите процедури и малкия бизнес.-сп. "Управление и устойчиво развитие", изд-е на ЛТУ, С, бр. 1-2 от 2002 г., с. 31-43

8 Виж: Елазаров С., В. Хаджиева., Търговията с дървесина на Софийска стокова борса.-сп. "Управление и устойчиво развитие", изд-е на ЛТУ, С, бр. 3-4 от 2002 г., с. 111-118